

VALORIFICAREA LECTURII EXPLICATIVE ÎN FORMAREA COMPETENȚEI DE RECEPTARE A TEXTULUI LITERAR

*Mîțu Daniela, gradul didactic I,
Școala Gimnazială „Iulia Hălăucescu”,
Comuna Tarcău, Județul Neamț, România,
drd., UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

CZU: 821.135.1-95

Abstract

In this article we set out to research the role of explanatory reading in the formation of the competence of receiving literary texts in primary school students. The result of the research demonstrates that explanatory reading is a fundamental method in forming the competence of receiving literary texts. Explanatory reading should be considered the essential method of student success in school, because it is the starting point in understanding and analyzing literary texts - adapted to the particularities of age.

Key-words: literary text, reading competences, explanatory reading, literary text reception.

Problema formării competenței de receptare a textelor literare i-a preocupat, de-a lungul timpului, pe mulți cercetători.

În acest sens, Maria Hadârcă a afirmat: „lectura ocupă locul central ca activitate intelectuală, dar și spirituală, de formare-dezvoltare a personalității, de aceea competența de lectură a fost considerată dintotdeauna o condiție a reușitei elevului în școală, apoi – un mijloc de acces la cunoașterea generală și specializată. De aici importanța actului lecturii școlare în paradigma generală a învățării și necesitatea formării-dezvoltării competenței de lectură pe parcursul întregii sale vieți” [5, p. 120].

Etimologia termenului „lectură” pornește de la rădăcina „leg” (indo-europeană, cu sensul de „reunire”). În secolul al XIV-lea termenul apare în latină („lectura”) și înseamnă „strângerea” laolaltă a elementelor unei comunicări verbale, apoi în franceză, sub forma „lecture”. În limba română are inițial sensul de „a lega”, a alege, a cerne, a reuni [2, p. 45].

Potrivit Dicționarului explicativ al limbii române (ediția 2017), lectura constă în faptul de a citi. Lectura sau cititul este, în viziunea lui Michel de Certeau, (citad de Ioan Alexandru Tofan) „un proces cognitiv complex de decodare a simbolurilor cu scopul de a construi sau de a deriva sens și înțelegere. Interacțiunea dintre text și cititor este modelată de cunoștințele, experiențele, atitudinile și limba comunității de unde provine cititorul, de poziționarea lui din punct de vedere cultural și social. Lectura este un proces complex și de aceea nu poate fi limitată la a avea doar o interpretare sau două. Ea permite cititorilor să își creeze propriile interpretări” [7, p. 140].

Autorul român Paul Cornea (1998) precizează că nu trebuie confundată lectura cu receptarea textului, deoarece aceste cuvinte sunt sinonime parțiale, nicidecum totale. Lectura se referă doar la descifrarea textelor, pe când receptarea este rezultatul lecturii complete. „Noțiunea de ”lectură” privilegiază ceea ce textul conține, pe când noțiunea de „receptare” este ceea ce subiectul reține, potrivit personalității sale și circumstanțelor” [3, p. 140].

O primă opinie a majorității cercetătorilor asupra lecturii este că prin intermediul structurilor cognitive particulare și prin filtrele sale afective, cititorul re-elaborează textul lecturat. Există atâtea înțelesuri ale textelor, câți lectori sunt. În lucrarea „Pentru o estetica a receptării” (1969), H. R. Jauss definește lectura ca „un act prin intermediul căruia realizăm pe de o parte însemnătatea comunicării literare, și, pe de altă parte, ea ne permite să producem noi înșine scrierile de reprezentări pe care semnul lingvistic ni le transmite” [2, p. 32].

Disciplina școlară care are rolul de a forma competențe de comunicare în limba română este Limba și literatura română și face parte din aria curriculară Limbă și comunicare. Curricula

pentru această disciplină de studiu prevede șase competențe specifice. Dintre acestea, competența

3. *Receptarea textelor literare și nonliterare prin tehnici de lectură adecvate, dând dovadă de citire corectă, conștientă, cursivă și expresivă* ne-a atras atenția în mod deosebit [4, p. 18].

Cea mai utilizată metodă în abordarea textelor literare în învățământul primar este lectura explicativă, ea fiind un punct de plecare în ceea ce reprezintă înțelegerea textului. Ea este considerată o metodă fundamentală, deoarece se poate adapta în funcție de specificul fiecărui text sau de genul literar căruia îi aparține.

Lectura explicativă are scopul de a forma capacitatea elevilor de orientare într-un text literar și ulterior, de a desprinde valoarea formativă a acestuia, în acest mod atingându-se obiectivul esențial al lecturii, și anume însușirea instrumentelor muncii cu cartea. „Lectura explicativă este considerată un complex de metode, care apelează la conversație, explicație, demonstrație, povestire, joc de rol etc., urmărind citirea textului în vederea înțelegerii lui” [6, p. 65].

Lectura explicativă se desfășoară după un algoritm. Acesta este:

1. pregătirea pentru citire/lectură;
2. lectura integrală a textului;
3. citirea pe fragmente, analiza textului și extragerea ideilor principale, alcătuirea planului de idei;
4. citirea integrală a planului de idei și realizarea unei conversații generalizatoare;
5. refacerea sintezei textului [6, p. 65-66].

Pentru că la clasele II-IV se utilizează texte diferite și algoritmul utilizat trebuie adaptat acestora. Mariana Norel identifică câte un algoritm potrivit pentru fiecare tip de conținut.

Algoritmul pentru textele literare cu conținut epic este următorul:

- conversația introductivă;
- citirea integrală a textului;
- citirea pe fragmente;
- explicarea cuvintelor nou întâlnite;
- povestirea fragmentelor și desprinderea ideilor principale;
- recitarea integrală;
- povestirea după ideile principale.

În clasele a III-a și a IV-a, profesorul îndrumă elevii spre evidențierea însușirilor unor personaje literare, comentarea aspectelor stilistic-artistice [6, p. 66].

Pentru textele cu conținut liric, aceeași autoare prezintă algoritmul ca fiind cel care urmează:

- conversația introductivă – explicarea unor cuvinte și expresii care să ajute înțelegerea textului, crearea unei atmosfere afective, stimularea interesului;
- recitarea model;
- analiza textului – explicarea sensului figurat al cuvintelor, expresiilor poetice, organizarea pe strofe și versuri;
- recitarea integrală, respectând intonația impusă de semnele de punctuație și de ideile transmise de text;
- memorarea poeziei (fragmentar/în întregime) [6, p. 67].

Referindu-se la metoda lecturii explicative aplicată în studierea textelor nonliterare, Mariana Norel stabilește următoarele etape:

- conversația pregătitoare – conversație despre domeniul la care se referă textul, explicarea anticipată a cuvintelor care ar îngreuna înțelegerea textului;
- lectura integrală sau fragmentară a textului, explicarea termenilor științifici, sesizarea ideilor principale;
- conversație asupra textului pentru înțelegerea corectă a lui și ordonarea gândirii elevilor;
- recitirea textului de către elevi și explicarea motivată (cauză-efect) a fenomenului științific prezentat [6, p. 67].

Preocupându-ne de valorificarea lecturii explicative în formarea competenței de receptare a textelor literare la elevii claselor primare, am realizat chestionarea unui eșantion de 52 de învățători, din 20 de școli din mediul urban și 32 de școli din mediul rural, județele Neamț, Iași și Vaslui.

Rezultatele înregistrate de cadrele didactice, în funcție de mediul în care își desfășoară activitatea, constituie: 38% (20 de școli din mediul urban) și 62% (32 de școli din mediul rural) și le-am prezentat în Fig.1.

Figura 1. Structura eșantionului după mediul în care își desfășoară activitatea

În Figura 2 prezentăm structura aceluiași eșantion, în funcție de gradele didactice: 0% (0 învățători) sunt debutanți, 4% (2 învățători) au definitivarea în învățământ, 6% (3 învățători) au gradul didactic II, 90% (47 învățători) au gradul didactic I și 0% (0 învățători) au titlul științific de doctor.

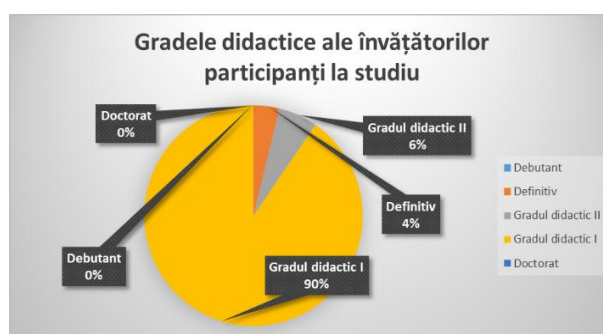

Figura 2. Structura eșantionului în funcție de gradele didactice

Rezultatele sondajului în rezultatul chestionării celor 52 de cadre didactice din învățământul primar, din județele Neamț, Iași și Vaslui (România) au arătat că la primul item, „Cât de mult vă ajută utilizarea lecturii explicative în receptarea textelor epice?”, 73% , adică 38 de învățători consideră că lectura explicativă ajută foarte mult copiii în receptarea textelor epice, 27% (14 învățători) consideră că ajută mult, iar 0% (0 învățători), pentru răspunsurile „puțin”, „foarte puțin”, „deloc”.

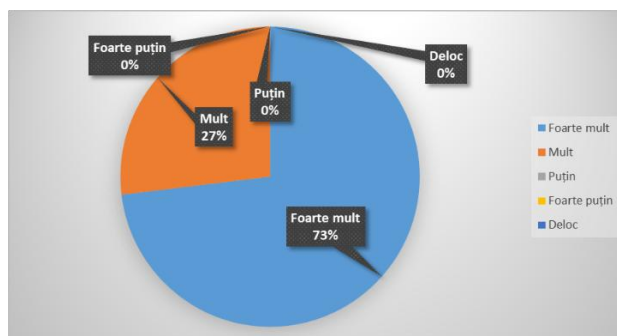

Figura 3. Diagrama răspunsurilor la întrebarea „Cât de mult vă ajută utilizarea lecturii explicative în receptarea textelor epice?”

La întrebarea a 2-a: „Cât de mult vă ajută utilizarea lecturii explicative în receptarea textelor lirice?”, cadrele didactice din învățământul primar au dat următoarele răspunsuri: 73% (38 învățători) consideră că lectura explicativă ajută foarte mult copiii în receptarea textelor lirice, 27% (14 învățători) consideră că ajută mult, iar 0% (0 învățători), pentru răspunsurile „puțin”, „foarte puțin”, „deloc”.

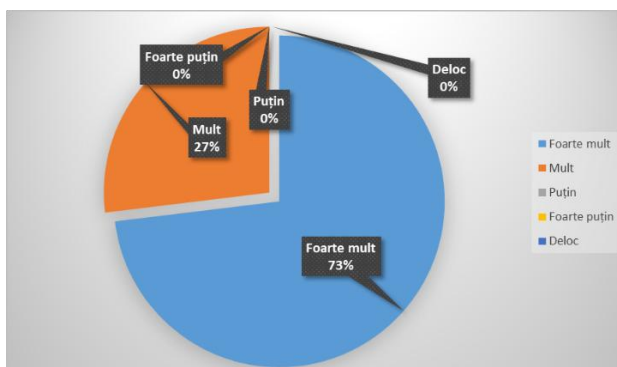

Figura 4. Diagrama răspunsurilor la întrebarea „Cât de mult vă ajută utilizarea lecturii explicative în receptarea textelor lirice?”

La cea de-a 3-a întrebare, „Cât de mult vă ajută utilizarea lecturii explicative în receptarea textelor nonliterare?”, profesorii pentru învățământul primar au ales următoarele răspunsuri: 55% (29 învățători) consideră că lectura explicativă ajută foarte mult elevii în receptarea textelor nonliterare, 36% (18 învățători) apreciază că ajută mult, 9% (5 învățători) consideră că ajută puțin, iar 0% (0 învățători), pentru răspunsurile „foarte puțin” și „deloc”.

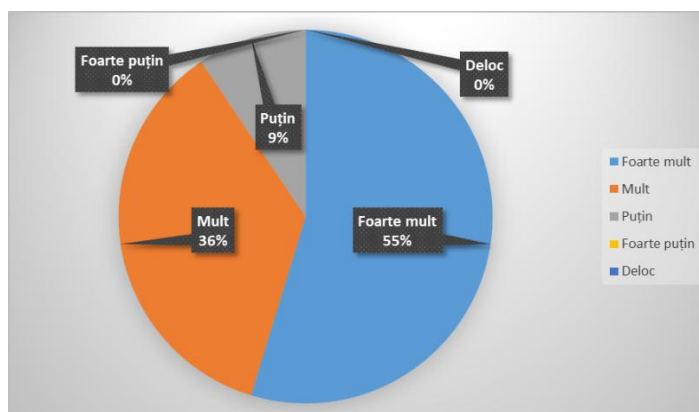

Figura 5. Diagrama răspunsurilor la întrebarea „Cât de mult vă ajută utilizarea lecturii explicative în receptarea textelor nonliterare?”

La cel de-al 4-lea item: „Care sunt efectele lecturii explicative în receptarea de către elevi a diferitelor tipuri de texte?”, învățătorii chestionați au dat mai multe răspunsuri, toate constituindu-se ca argumente în favoarea lecturii explicative.

În Tabelul 1 vom prezenta aceste răspunsuri centralizate, grupându-le în funcție de gradul didactic al învățătorului.

Răspunsurile învățătorilor cu gradul didactic I	-dezvoltă atenția elevilor; -dezvoltă capacitatea de exprimare orală prin povestire; -formează algoritmi de lucru cu textul, dar și pentru învățarea individuală; -ajută la înțelegerea mesajului textului și a sensurilor pe care lectura ni le furnizează; -ajută la înțelegerea sensului cuvintelor, a unor expresii; -oferă feedback imediat referitor la înțelegerea textului; -contribuie la dezvoltarea/îmbogățirea vocabularului, realizarea unor texte/compuneri frumoase; -facilitează extragerea ideilor principale; -determină cititorul să simtă bucuria lecturii; -dezvoltă spiritul critic; -asigură analiză literară elementară, în corespundere cu particularitățile de vârstă: -are ca scop formarea capacității elevilor de a se orienta într-un text literar și de a desprinde valoarea formativă a acestuia; -conduce la motivarea copiilor spre a citi cărți; -contribuie la înțelegerea mult mai facilă a conținuturilor; -dezvoltă gândirea, imaginația, capacitatea de exprimare corectă și expresivă; -accesibilizează înțelegerea mesajului unui text și a valorilor multiple ale acestuia; -sprijină formarea cititului corect, constient, fluent, expresiv; -realizează obiectivul esențial al citirii/lecturii, însușirea instrumentelor muncii cu cartea; -clarifică anumite aspecte care la o citire obișnuită nu sunt sesizate; -facilitează reproducerea conținutului textului citit, printr-o exprimare mai ușoară.
Răspunsurile învățătorilor cu gradul didactic II	-este punct de plecare în înțelegerea textului literar; -ajută elevii să se familiarizeze cu analiza textului; -contribuie la orientarea într-un text literar; -contribuie la însușirea muncii cu cartea.
Răspunsurile învățătorilor cu definitivat	-reprezintă punctul de plecare în înțelegerea textului liric, epic și nonliterar și în familiarizarea copiilor cu analiza literară; -dezvoltă deprinderea de a se exprima corect și atenția asupra detaliilor -contribuie la înțelegerea textelor.

Tabelul 1. Lectura explicativă. Răspunsurile cadrelor didactice la cele de-al patrulea item în funcție de gradul didactic

Analizând rezultatele eșantionului supus evaluării cu privire la valorificarea lecturii explicative în formarea competenței de receptare a textului literar la elevii claselor primare, am constatat că aceștia consideră că lectura explicativă este o metodă fundamentală în receptarea și analiza textelor epice, lirice și nonliterare. Argumentele aduse de către cadrele didactice confirmă rolul acestei metode în formarea competenței de receptare a textelor literare la elevii nivelului primar de învățământ.

Lectura explicativă trebuie considerată metoda esențială a reușitei elevului în școală, deoarece reprezintă punctul de plecare în înțelegerea tuturor textelor citite și în formarea deprinderii muncii intelectuale.

BIBLIOGRAFIE

1. BERCA, I.; IONESCU-MIRCIOARA, M. E. *Metodica predării limbii și literaturii române clasele I-IV. Manual pentru liceele pedagogice*. București: Editura Didactică și Pedagogică. 1973.
2. Boldea I., Cistelean A., Moraru C. Dicționar de critică și teorie literară. Articolul Lectura, disponibil în format PDF la adresa electronică: http://www.upm.ro/cercetare/Centre_Cercetare_/Dicționar_Critica/Lectura.pdf (consultat: 12.03.2014).
3. CORNEA, P. *Introducere în teoria lecturii*. București: Editura Minerva, 1988.
4. *Curriculum Național: Învățământul primar*. MECC. Chișinău: Editura Lyceum, 2018.
5. HADÂRCĂ M. Competența de lectură – concept, structură și mediu de formare, Revista Limba română, 2015, <http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A20555/pdf> (vizitat 09.05.2020).
6. NOREL M. *Metodica predării limbii și literaturii române în învățământul primar*. Brașov. 2010. 111p. https://www.academia.edu/9488326/Mariana_NOREL_METODICA_PRED%C4%82RII_LIMBII_%C5%9EI_LITERATURII_ROM%C3%82NE_%C3%8EN_%C3%8ENV%C4%82%C5%A2%C4%82M%C3%82NTUL_PRIMAR (vizitat 08.05.2020).
7. TOFAN, I. A. *Mistică și lume cotidiană*. București: Editura Humanitas, 2017.

DIDACTICA AFORISMELOR SAVANTE

*Mincu Eugenia, dr. hab., conf. univ.,
Institutul de Filologie Română „B. P.-Hasdeu”*

CZU: 37.016:811.135.1+811.124

Abstract

Latin as the language of communication through excellence in medicine is adjusted to verbal requirements and fulfils the "functions of medical language" in the act of medical communication. The scientist formulas sum up a *Modus vivendi*, in which ontological philosophy, deontological norms and gnoseological sources coexist in (re)discovering eternal existential values. Intelligent, wise, sober, laconic, didactic - scientist formulas - erudite statements, this are markers of the universal medical culture and, last but not least, a form of medical pedagogy.

Key-words: communication, scientific formulas, medicine, didactics.

Introducere. Rolul limbii latine în modernizarea limbii noastre a fost subapreciat, pe motiv că o limbă „moartă” nu poate contribui decât într-o măsură redusă la perfecționarea unei limbi „vii”. Totuși limba de cultură savantă este modernă și „la zi”, de o utilitate și de o actualitate indiscutabilă.

Pe lângă posibilități de modernizare a limbii noastre, oferă repere didactice în care conviețuiesc filosofia ontologică, normele deontologice și sursele gnoseologice, la care se adaugă și aureola de elevație, precizie și eleganță pe care i-o atribuiam și i-o atribuie învățații lumii, precum și respectabilitatea „clasică”, izvorâtă dintr-o disciplină a spiritului [5, p. 254].